

وزیر
پیشنهادهای

سرسخت، مصمم و آرام

مروری بر پیشینه و عملکرد عباس عراقچی گزینه پیشنهادی وزارت امور خارجه

فاطمه کلانتری

خبرنگار گروه دیپلماسی

حاشیه‌های توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ و تحولاتی که پس از آن به وقوع پیوست، همچنان بانیان را رها نکرده است؛ تا جایی که چهره‌های تازه از راه رسیده اصولگرا نیز برای مطرح شدن نام‌شان، در ابتدای امر به برجام و تیم دیپلماتیک دولت‌های یازدهم و دوازدهم می‌تازند؛ در این میان، عدم امانت‌داری یک مترجم از خاطرات معاون وزیر امور خارجه آمریکا موجب شده تا سیدعباس عراقچی، پس از محمدجواد ظریف مورد هجوم بیشترین حمله‌ها قرار بگیرد. از میان روایت‌های کتاب وندی شرمن نیز، موضوع گریه‌های معاون جان کری، جذاب‌ترین بخش این کتاب برای تمام کسانی است که می‌خواهند عراقچی را به دلیل نقش مهمش در امضای برجام و به صفت معاون ظریف هدف همه قرار دهند. روایت محمد جمشیدی از آنچه معاون وزارت خارجه آمریکا در کتابش نوشته موجب شده است تا معاونت وزیر امور خارجه پیشین پس از پاسخ‌های مکرر شفاهی به ابهامات، روایت درست و ترجمه صحیح را در کتاب اخیر خود با عنوان «قدرت مذاکره» بیاورد.

از نمای نزدیک

سیدعباس عراقچی را می‌توان دیپلمات خانواده فرش‌فروش‌ها نامید. پدرش مرحوم حسین عراقچی از تاجر بنام فرش بود و حالا برادرانش مجتبی و مرتضی نیز راه پدر را ادامه می‌دهند. او در مصاحبه‌ای خانواده خود را «بازاری سنتی و قدیمی» معرفی می‌کند، وی می‌افزاید: «پدر بزرگ، عموها، پدر و برادرهایم در این صنعت بودند، تنها کسی که مسیر دیگری رفته، من هستم. دو برادر بزرگتر دارم هر دو در این حوزه جزء بازرگانان قدیمی و خوشنام هستند.»

این دیپلمات با سابقه روایت می‌کند که حضورش در این خانواده بازاری موجب به وجود آمدن بینش مذاکره در او شده است؛ عراقچی در «قدرت مذاکره» پس از تشریح اصطلاح «چانه‌زنی به شیوه بازار قالی» می‌نویسد: «بازار اصطلاحات، تمثیل‌ها و اندرهای حکیمانه‌ای دارد که محصول سال‌ها تجربه است و سینه به سینه منتقل شده است. مثلاً می‌گویند آدم کاسب باید پاچلاق باشد! یعنی نباید محل کار خود را ترک کند. داستان کاسبی را می‌گویند که برای کاری از مغازه خارج شده و همان موقع مشتری آمده و شاگرد مغازه نتوانسته پاسخگو باشد، وقتی برگشت و دید مشتری از دست رفته، سنگ ترازو را برداشت و پای خود را شکست که دیگر مغازه را ترک نکند». آقای دیپلمات در پاورقی می‌نویسد: «این داستان را از مرحوم پدرم که اتفاقاً در بازار و صنف فرش بود شنیده بودم. سال‌ها بعد که در بخش بین‌الملل وزارت امور خارجه مشغول شدم معنای این داستان را درک کردم. مذاکره‌کننده چندجانبه در کنفرانس‌های بین‌المللی هم باید پاچلاق باشد. یک لحظه غفلت باعث می‌شود کشورهای زیرک پیشنهادی را به تصویب برسانند یا بندی را داخل متن مورد مذاکره بکنجانند.»

وزیر معرفی شده از سوی رئیس دولت چهاردهم، ابتدا مانند بسیاری از جوانان انقلابی به سپاه پاسداران پیوست و پس از آغاز جنگ تحمیلی نیز راهی جبهه شد. عراقچی در سال ۲۰۱۸ در یک سخنرانی در خصوص برنامه موشکی ایران گفت: «ما هنوز جنگنده‌های سوپر اتاندارد فرانسوی، تانک‌های چیفتن بریتانیا، سلاح‌های شیمیایی آلمانی، هواپیماهای اوکس آمریکا و دلارهای سعودی را به یاد داریم که به جنگ عراق علیه ایران دامن زدند. برنامه موشکی ما دفاعی

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

STIMSON

انقلابی عملگرا

مردی که به‌عنوان وزیر خارجه بعدی ایران معرفی شده در غرب به‌عنوان یکی از مذاکره‌کنندگان ارشد توافق هسته‌ای ۲۰۱۵ شناخته شده است. عباس عراقچی مانند سلف فقید خود، حسین امیرعبداللّه‌یان، کار خود را به‌عنوان یک تحلیلگر سیاسی در وزارت امور خارجه آغاز کرد، اما رتبه‌های بالاتر را با سرعت بیشتری طی کرد. انتصاب عراقچی باید به‌عنوان یک تحول مثبت در زمان تنش بالا و فزاینده در منطقه تلقی شود. او علاوه بر تجربه طولانی در امور بین‌الملل و مذاکرات هسته‌ای، از سابقه قوی «انقلابی» برخوردار است که می‌تواند تا حدی از او در برابر انتقادات داخلی محافظت کند. حسین موسویان، سفیر سابق ایران در آلمان و سخنگوی مذاکرات هسته‌ای در اوایل دهه ۲۰۰۰، در مصاحبه‌ای گفته است: «عراقچی یکی از حرفه‌ای‌ترین دیپلمات‌های وزارت خارجه است که از شهرت بسیار خوبی برخوردار است. او هیچ وابستگی به هیچ جناح سیاسی ندارد و مورد احترام اکثریت آنهاست.» عراقچی که یک دیپلمات حرفه‌ای است، چندین نقش مهم از جمله سفیر ایران در فنلاند از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۳ و رئیس بخش اروپای غربی وزارت امور خارجه از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴، زمانی که ایران برای اولین بار با انگلیس، فرانسه و آلمان درباره برنامه هسته‌ای خود برای پیشرفت مذاکره کرد، ایفا کرد. او در سال ۲۰۰۵ به سمت معاون حقوقی وزیر امور خارجه ارتقا یافت. در سال ۲۰۰۸ سفیر در ژاپن شد و این سمت را تا زمان مدیریت امور آسیا و اقیانوسیه از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ حفظ کرد. سپس جواد ظریف وزیر امور خارجه عراقچی را به‌عنوان معاون خود در مذاکرات هسته‌ای پس از انتخاب رئیس‌جمهور حسن روحانی در سال ۲۰۱۳ به خدمت گرفت. عراقچی که توسط هم‌تای آمریکایی خود، وندی شرمن، در سال ۲۰۱۸ در خاطرات خود به‌عنوان «سرسخت، مصمم و آرام» و کارشناس جزئیات چرخه سوخت هسته‌ای توصیف شد، نقش کلیدی در مذاکرات داشت که در سال ۲۰۱۵ به اوج خود رسید. برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) بین ایران، اعضای دائم شورای امنیت سازمان ملل و آلمان در همان سال امضا شد. دولت ترامپ در سال ۲۰۱۸ از برجام خارج شد، در حالی که ایران به توافق کاملاً پایبند بود؛ توافقی که کاهش تحریم‌ها را با محدودیت‌های قابل‌راستی آزمایشی بر برنامه هسته‌ای ایران مبادله می‌کرد. پس از روی کار آمدن دولت بایدن در سال ۲۰۲۱ و تلاش برای احیای این توافق، عراقچی تیم مذاکره‌کننده ایران در وین را رهبری کرد. گفته می‌شود که او پیش‌نویسی آماده امضا داشت. با این حال، همانطور که روحانی در ژوئن ۲۰۲۱ پس از ترک سمت خود عنوان کرد، به عراقچی «اختیار» برای نهایی کردن این معامله داده نشد. عراقچی از زمان خروج از قدرت همچنان مدافع سرسخت برجام و مذاکرات هسته‌ای بوده است. به گفته وی، این توافق سه مزیت متمایز برای ایران داشت. ابتدا تحریم‌ها را لغو کرد. دوم، برنامه هسته‌ای ایران از جمله غنی‌سازی اورانیوم را مشروعیت بخشید. سوم، «پروژه امنیتی‌سازی» دشمنان ایران را که جمهوری اسلامی را تهدیدی جدی برای صلح بین‌المللی معرفی می‌کردند، خنثی کرد. عراقچی در رابطه با آمریکا موضع عملگرایانه‌ای اتخاذ کرده است. وی در ژانویه ۲۰۲۴ اعلام کرد تا زمانی که جمهوری اسلامی به گفت‌وگوهای انتقالی و ضدامپریالیستی خود پایبند باشد، حل مسائل اساسی با آمریکا امکان‌پذیر نیست، اما می‌توان اختلافات را مدیریت کرد. وی گفت: یا گفت‌وگوهای ضدامپریالیستی را کنار بگذارید، یعنی دیگر جمهوری اسلامی نیستید یا باید با آمریکا مقابله کنید. بنابراین، حل مشکل امکان‌پذیر نیست، اما مدیریت آن قابل‌تصور است. «عراقچی به‌رغم تخصص خود، احتمالاً با چالش‌های مهمی در وزارت خارجه مواجه خواهد شد. وزرای خارجه ایران حتی بیشتر از وزارت خارجه ایالات متحده نفوذ محدودی در شکل دادن به سیاست خارجی دارند. آنها باید دائماً با نهاد‌های عمیق دولت به‌ویژه سپاه که در فرآیند تصمیم‌گیری نقش ایفای می‌کنند، دست‌وپنجه‌نرم کنند. ظریف در سال ۲۰۲۱ از این موضوع به‌عنوان مبارزه بین «دیپلماسی و میدان نبرد» یاد کرد. عراقچی در مجلس اولویت‌های خود را تشریح کرد و وعده دیپلماسی «جامع، فعال و مؤثر» را داد. او خواستار برقراری رابطه مبتنی بر «احترام متقابل» با اروپایی‌ها و «مدیریت» خصومت‌ها با آمریکا شده است و خواستار لغو «شرافتمندانه» تحریم‌های آمریکا از طریق مذاکرات «هدفمند» و جدی است. دست‌ورکار عراقچی مانند بسیاری دیگر از مقامات ایرانی، «ادامه روابط قوی با چین و روسیه و گسترش همکاری با اقتصادهای نوظهور مانند هند، اندونزی، آفریقای جنوبی و برزیل» است.